

Den 9. April 1940

Den 9. April 1940 var en kold, grå og trist forårsdag, hvor vejret var grå og diset. Jeg husker at far og vor tjenestekarl som var Erling Jensen, fra Venø, denne dags formiddag var i færd med at skulle køre ajle ud. Jeg ved ikke hvorfra de vidste det, men ret tidlig på dagen havde de hørt at tyske tropper til morgen havde besat Danmark, og at den danske konge havde overgivet sig med krigsførelse herimod.

Jeg husker at Far og Erling holdt med ajle vognen uden for døren og fortalte mor denne meddelelse.

Jeg husker ikke om mor gik i chok herover, men jeg husker at hun tog det meget tungt og var stærkt chokeret og rystet hele dagen.

Jeg husker, at jeg flere gange i dagens løb spurgte mor om, hvad dette her var for noget og hvorfor hun var så bedrøvet herover.

Mor svarede hver gang nogenlunde i retning af, at det nok ikke rigtig var noget som jeg endnu forstod, men at det som nu var sket, var noget ret alvorligt.

Det er senere gået op for mig, at det, som jeg mener mor frygtede var, at mine forældre på den tidspunkt jo var ret unge og måske kunne udarte sig til, at det nu kunne være vanskelig at give sig selv og ikke mindst vi børn, den forplejning og opvækst som meningen var, vi skulle have.

Ligeledes var hendes tanker nok iblandt unge slægt og venner, som nu kunne risikere at blive inddraget i krigen og måske blive ofre derved.

Hertil kan jeg bemærke, at der iblandt vore slægt og venner ikke forekom nogen krigs ofre. Desværre var der så mange andre som det gik ud over.

Flere steder i historien - er den anden verdenskrig benævnt som værende de "fem forbandede år".

Med mine barneøjne set i en alder fra 6-10 år, oplevede jeg nok ikke den anden verdenskrig med samme følelser som de ældre generationer.

Jeg er jo opvokset ind i en krigstid, som jeg ikke tænkte for noget særligt ud over dette, at det var ganske normale hverdage. Jeg hørte jo nok folk tale om tysker, bomber, flyvemaskiner, faldskærme osv. uden at tænke over, eller vide - hvad det egentlig betød. Jeg havde jo den opfattelse og husker det, ligefrem ikke som andet end sådan, at det var normal dagligdags livsførelse.

Var vi på ærinde i Struer, eller andre steder, var der tyske soldater overalt, jeg fandt ikke dette som for værende unormalt.

Først hen ved krigens afslutning, begyndte det så småt at gå op for mig, at krig ikke var normale tilstande.

Verdenskrigen - oplevet på Venø

Venø var under den anden verdenskrig næsten som en fredet paradys, da denne ikke til stadighed var besat af tyske tropper.

En længere periode i de seneste krigsår, sejlede der et større tysk krigsskib rundt om Venø for at holde opsyn med hvad som forgik på øen. Det kunne hænde at mindre både for en kort tid gik i land, for at "lokaliserer" forholdene, men det var ikke lange ophold ud over en times tid.

Som jeg husker det, foregik tyskernes største aktiviteter omkring Oddesund broen. Herved var der flere udkiksposter i udkikstårne. Ligeledes forekom der herfra en del skarpskydnings øvelser over vandet. Sådanne skydeøvelser var som regel forvarslet da nedfald af granatsplinter kunne forekomme, også på Venø.

Fra en sådan skydeøvelse husker jeg en dag, at far og mor var i marken for at hakke roer. Skydning var efterhånden bleven hverdagskost som der kunne leves med, men denne dag blev det nu for meget, da granatsplinterne nu faldt ned og ret tæt på dem, samt hjemme på husets ladetag, som tydelig kunne høres da det jo var pandeplader. Det blev endog så voldsomt for dem, at de måtte søge ly bag en markdige på hjemvejen fra marken.

Vi børn, samt dem som ofte var for at lege med os, havde mange gange og hele tiden fået formaninger om, hvor vi skulle søge ly, såfremt vi hørte til det mindste som havde med skyderi at gøre, og i dette tilfælde havde vi dog også sat os bag et mur.

Ligeledes husker jeg fra engang Else Marie og jeg var på besøg hos vor "moster" Ellen og Conrad, som da boede i et lille ejendom "Vester Nørskov" på den anden side heden. Se lidt Vester Nørskov: [Klik her](#)

Under dette besøg og ved udendørs leg, kom der pludselig skyderi imellem to lavtgående flyvemaskiner. Som tidligere har været nævnt under jagtpleje, kom dennes skytte brølende hen til os, om vi så kunne komme inden døre, da denne skyderi over os var livsfarlig. Vi løb derfor alt hvad vi kunne, og inde stillede vi os alle bag et mur, til skyderiet var omme.

Da vi så skulle hjem herfra og over heden, havde fået nøje besked om at ligge os på jorden i vejens hjulspor, såfremt skyderiet gentog sig. Men vi nåede dog også denne gang helskindet hjem.

Fra observationsposterne fra Oddesund var der om aftenenerne ret ofte observation efter flyvemaskiner med lyskaster. Dette lyskaster var et meget stærkt projektør som kunne sætte en lyskegle op og helt hen over Venø. Dette syn var faktisk et særpræget syn, men med alvor bag.

Nok var Venø under krigen et fredet paradys, men uden vi børns viden forekom der også her andet fra mystiske personer. Blandt andet var de to sommerlejligheder oftest besat af mennesker, som vi nok syntes forekom lidt mærkelige for at være almindelige spejder. Jeg skal ikke gøre mig klog på hvad de mærkelige mennesker var her for og hvad de foretog sig.

Min første skoledag

Jeg husker ikke nøjagtig dag og dato for min første skoledag, men mener det var en tirsdag, om sommeren i 1941.

Jeg ved ikke hvorfor vore forældre havde valgt det således, at Else Marie og mig skulle begynde at gå i skole samtidig. Else Marie var et år yngre og begyndte så at gå i skole som 6 åring, og fik herved 1 års skolegang mere end jeg gjorde.

Jeg husker at mor fulgte os til skole den første dag. Ved samme lejlighed havde hun at spand æg med, som hun på hjemvejen skulle til købmanden med. Denne spand æg satte hun på trappen ved skoledøren da hun tilmeldte os til skolegang. I døren blev vi modtaget af vores lærerinde frk. Sørensen. Mor nævnte det praktiske for hende at tage æggene med når hun alligevel skulle vejen, som frk. Sørensen også syntes var en god ide.

Det er netop det med æggene som leder min tanke på, at det var en tirsdag, da det var denne ugedag vi var ved købmand med æg.

Jeg huske det første som jeg i skolestuen så mig om efter og var, hvor spanskrøret stod. Jeg havde efterhånden hørt så meget om det spanskrør når man kom i skole, at det mindste man gjorde noget forkert, så fik man nogen af denne spanskrør. Jeg overlevede første skoledag, vi var her vist kun et par timer den første dag.

Jeg så aldrig i min skoletid nogen spanskrør. Men jeg var vist ikke skolens flinke og flittigste dreng, min skoleinteresse kunne ligge på et lille sted, og skal jeg være ærlig, levede jeg skolemæssigt nok ikke helt op til min mors forventninger.

Om skolegang i øvrigt

På Venø var der på det tidspunkt tre skoleklasser, og to skolestuer. Præsten pastor Kølbæk, var lærer for den store klasse, og frk. Sørensen var lærerinde for første og anden klasse. Jeg kan ikke lige huske hvordan skoledagene var fordelt, men vi gik ikke i skole lige mange dage sommer og vinter.

Frk. Sørensen som er endnu levende, og på sine ældre dage har bosat sig på Venø, var dengang en ung og meget afholdt lærerinde for os. Derimod var præsten som skolelærer, rent ud sagt ikke velegnet som sådan. Han var ligefrem frygtindgydende med sine høje brøl, ligesom han var meget stærk. Han påbegyndte hver skoletime, med sit ukon-trollable temperament, at smide det halve af eleverne ud i gangen hvor de så kunne stå timen over. Det var da også en måde at få forstand af.

Denne pastor Kølbæk var efter min mening ikke værdig til at udføre skolelærer gerning.

I 1946 kom der til Venø ny præst og skolelærer, som hed Gordon Pauli Andersen. Inden vi flyttede fra Venø i september 1946, nåede jeg dog at få lidt skolegang hos pastor Andersen.

Pastor Andersen var en modsætning til pastor Kølback. Han havde en anden forståelse for børns adfærd, men forlangte så også, ikke urimeligt skole disciplin. Han havde ikke været skolelærer i lang tid, før han for os drenge tilbød sig som spejderleder og oplærer i spejderkorps. Jeg deltog ved dette spejderlære og havde herved et interessant sommer.

Pastor Gordon Pauli Andersen, var den af Venø præsterne som havde været her i længst tid som var til 1961. I den tid har han været levende interesseret i øens forhold, ligesom han om Venø har skrevet en del artikler.

Om skolegang og skolefag på Venø, var dette med standardunder-visning som ved alle andre af landets skoler. Men hvad lavede vi i frikvartererne?

Legepladsen ved Venø skole, var med den stejle skåning ned mod kirkevejen, et specielt legeplads. Denne skråning var om vinteren god som kælkebakke, og om sommeren god til at trimle ned ad. Legepladsen var med denne bakke og skolens beliggende midt på legepladsen, ligesom opdelt i flere afdelinger, så der var flere muligheder for at de store og små elever, som så kunne holdes adskilte og herved undgå større konfrontationer med hinanden.

Til skolebygning var der et tilhørende udhus, med drenge og pigetoilet som var vc med spand som skulle tømmes, men jeg ved ikke hvem som havde dette job. Ligeledes var der et rum til ildebrændsel og vaskerum. For enden af udhuset var der et op muret mødding med trælåg over.

Foran mødding og udhus var der et klatreribbe, et balancebom og et galgeophæng til gyng og ringe. Foran skolebygning var der et brønd med vandpumpe. For at drikke vand fra denne Pumpe var der et fælles krus som havde plads ved pumpe.

Legepladsen foran skolebygning blev mest benyttet af dem, som mest var drenge som spillede fodbold, eller legede tagfat.

Legepladsen den anden side skolebygning, blev mest benyttet til håndboldspild, eller anden pigeleg.

Legepladsen nedenfor skolebakken var mest for langbold og spil med marmorkugler og var et fælles sted. Denne plads blev på Venø kaldt for "Æ Trekant".

"Æ Trekant" var samlingssted for Venøs ungdom i fritiden. Herom har jeg igennem tiderne hørt mange historier om samvær med forelskelser i ungdomstiden. Var vistnok her - Far og Mor fandt hinanden.

Da skolegangen var i krigstid, var der herfor ikke de store frikvarters rekvisitter som bolde eller andet, til rådighed. Fodbolden var privat ejet. Da denne ikke kunne mere og der ikke kunne købes nyt slange hertil, stoppede vi den ud med tørt græs og spillede så en tid med dette. Håndbolden var stort set det samme. Andre småbolde var mange gange hjemmelavede kludebolde. Men i det store og hele fungerede det udmærket.

Da skoletiden som nævnt var i krigstiden, var en del børnelege tit og ofte på den tid som røver og soldater. Hertil anvendte vi hjemmelavede trægeværer og marcherede hen ad vejen, ligesom vi så var opdelt i to hold som krigedes imod hinanden. Så det kan da ikke siges, at krigen ikke påvirkede os børn som herved kopierede krigens alvor.

På et tidspunkt var vores lærerinde frk. Sørensen på et kursus som visnok var i København. Jeg husker ikke nøjagtig om det var et helt eller halvt år, men jeg husker at vi i denne tid havde et vikar, som hed frk. Hald. Denne vikar var ret ung og vist ikke helt færdig uddannet som lærerinde. Desværre for hende, tog eleverne magten over hende og hun kunne ikke styre os. Der var ikke det som vi ikke fandt i vejen hos hende. Jeg husker at der var en dag, hvor hun i protest imod os ikke viste sig i skolestuen, men havde derfor beklaget sin nød til naboen sognefoged Andreas Borbjerggaard. Han kom derfor om i skolen til os, fik os kaldt sammen og på en fornuftig måde forklarede os meningen med at hun var her. Heldigvis - var det ligesom stemningen vendte herved, således at vi kom igennem den sidste tid hun skulle være hos os.

Denne frk. Hald var ellers et menneske som var godheden selv, og som jeg senere har fortrudt, at vi, som hendes elever gav en

Skoleudflugter

Da vi jo var i krigsårene var skoleudflugter derfor ikke på længere ture.

Min første udflugt gik til Toftum Bjerge og Oddesund. For at komme hertil havde et par af øens fiskere stillet sig til rådighed med deres fiskebåde, med pramme på efterslæb, som vi skulle bruges til at ro i land med ved Toftum Bjerge. For at gøre sejlturen hertil lidt spændende, sejlede de to fiskebåde lidt om kap og skiftedes til at sejle forrest, det syntes vi var mægtig morsomt. Under Oddesund broen huske jeg, at vi sang "Stræk din fod" - og det lød egentlig ret godt.

Efter en tid ved Toftum Bjerge, hvor vi også var ude at bade og gået lidt rundt i bakkerne, samt købt op til flere is ved en iskiosk, sejlede vi så til Oddesund, hvor vi så var resten af dagen. Proviant var madpakke og saftevand hjemmefra. Mor og flere forældre var med for at holde styr på os.

For dem som kender Toftum Bjerger i vor tid, kan jeg fortælle, at der ved Toftum Bjerger på den tid, kun var et par enkelte små sommerhuse ude i bakkerne, samt et par bænke man kunne nyde udsigten fra, ligesom der her var et nogenlunde badestrand. Jeg huske ikke om der var trapper ned til stranden.

Ved Oddesund hvor der også var en iskiosk gik så resten af dagen. Ud over tyskernes udsigtstårne ved Oddesund, var det ret begrænset hvad der her var at se. Der var et muslingekogeri, som jeg omtaler senere. Forbi denne var vi ude ved fyrtårnet, hvor vi kun tumle lidt på de arealer som er herved. Oddesund broen fik vi set nedenunder og gik over det et par gange.

Området omkring Oddesund, var stort set belagt af tyskernes krigs-materiel som var forskellige køretøjer, pigtrådsspærringer og kamp-vogns spærringer af spanske ryttere. Spanske ryttere var svære jerndrager som var naglet sammen i midten, så de dannede et stort kryds hvorledes de end stod. Kampvogne og andre køretøjer kunne ikke køre igennem sådanne, da de ville sætte sig fast i deres hjulbælter.

Efter krigens afslutning stor der i flere år sådanne efterladenskaber fra tyskernes tid, placeret på arealerne ved Oddesund.

Da vi mente at dagen var omme sejlede vi hjem, og havde haft en dejlig dag.

Det andet år gik udflugten til Struer. For at sætte lidt kolorit på udflugtsdagen sejlede de samme fiskere os til Oddesund, hvorfra vi så skulle med tog til Struer. Jeg husker ikke alle de steder i Struer som vi besøgte, men jeg husker dog at vi var på slagteriet, hvor vi så hvorledes de slagtede svin, som ikke helt foregik på samme måde som når vores julegris skulle slagtes. Det som jeg nok hæftede mig mest ved, var selve slagting som forgik ved ophæng i bagben og stikning med kniv, uden bedøvelse, blev skubbet frem og så den næste. Efter at blodet var løbet ud, på gulvet, blev de kørt over i et stort skoldekar og herfra smidt ind i en stor tromle, hvori de efter at have kørt rundt nogle omgange så var afskrabet for de fleste børster. Herfra blev de igen kørt frem og igennem et ovn som sved de sidste børster af, og herfra så videre igennem de forskellige opskæringsprocesser, hvorved hver opskærer så havde sit job.

Der var på den tid i Struer et børnehjem. Denne var vi omme at se og som jeg husker ved, at vi var der ikke ret længe før vi røg i slagsmål med nogle af drengene herved. Men vi havde jo vores stærke præst med, som klarede de paragraffer med sin sædvanlige høje brøl.

Resten af dagen i Struer foregik på legepladsen i lystanlægget. Lystanlæggets græsplæner var den gang så fintfølende, at der på dets sider var små skilte hvorpå stod skrevet: "Græsset må ikke betrædes" - der var den gang snobberi i luften.

Sidst på dagen var hjemturen med samme to fiskebåde, som da var sejlet til Struer for at hente os.

Næste års udflugt var til Holstebro. Jeg huske ikke bestemt om det var med Postbåden vi kom til Struer. Fra Struer var vi med tog til Holste-bro.

I Holstebro var vi på forskellige virksomheds- og forretningsbesøg. Af virksomheder besøgte vi Skjold sodavandsfabrik - Elektricitetsværket - Dagbladets trykkeri og Tobaksfabrikken. Jeg mener også at vi henne at se et fiskedambrug, men det kan godt have været ved en anden lejlighed.

Af forretninger var vi inde at se "Fjeldsted", som den gang var et af oplandets store forretninger med tre afdelinger.

Efter besøg på de steder som var ved hurtig gennemgang var vi sidst på dagen i Holstebro Lystanlæg. I forhold til Anlægget i Struer, fandt vi ikke denne anlæg for nævneværdig interessant. Ved Holstebro Lystan-læg har der få år tidligere være et Zoologisk have, men denne var bleven nedlagt på grund af fodermangel til dyrene. Men der var dog lidt af dyreburrerne her endnu, så vi kunne danne os et mening herom.

Hjemturen fra Holstebro til Struer husker jeg på en særlig måde, det var under krigen og vi kunne forvente os noget af hvert. Toget som vi skulle med fra Holstebro kørte ikke, eller var kørt som jeg ikke husker helt bestemt. Derimod husker jeg, at præst og lærerinde samt andre som var med os, talte med en del togpersonale herom og blev med dem enige om, at den næste tog som var en "slæber" (gods tog) kunne der herpå hænges et kreaturvogn, som vi på én betingelse måtte sidde i og køre med. Dette var, at vi under kørselen ikke måtte synliggøre os ved vinduer og andre luftkanaler som var i dette vogn. Vi tog chancen og hoppede på, men jeg tør godt sige, at der under denne transport ikke var nogen som sagde noget til hinanden. Det var under krigen og på livets bekostning vi blev denne oplevelse rigere.

Krigen var nu bleven så tilspidset at det nu ikke mere var forsvarligt at tage på skoleudflugt. Men den sidste jeg husker fra Venø, var en lille tur til Struer hvor vi stort set besøgte de samme steder som sidst vi var på udflugt til Struer. Og dette tog vi os også til takke med.

Skolesparekasse

Skolen havde en skolesparekasse, som eleverne efter at have gået i skole en tid, kunne indsætte penge på, hvis man havde lidt tilovers hertil. Der kunne indsættes beløb fra 50 øre og opefter. Der var herpå en sparekassebog som blev ført af lærerinden. Den samlede sparekasse var under Struer Sparekasse. Man kunne så trække fra sparekassebogen til udflugter og andre skoleudgifter.

Jeg husker at ved min oprettelse heraf skulle indbetale 1 kr. som jeg spurgte far om, under samtale med Jens Hunsballe. Far havde ingen penge på sig og jeg lånte den så af Hunsballe.

Jeg fik denne 1 kr. med dagen efter, som jeg så skulle gå ind til Jens Hunsballe med, men han ville ikke have den tilbage, som jeg så var taknemmelig for.

At gå til skole

At gå til skole er i virkeligheden rette benævnelse, da der hertil ikke var andre transportmidler end fods gang. At cykle til skole, kunne overhovedet ikke være tænkelig da der hertil hverken kunne købes dæk eller slange, ligesom en cykel kunne være vanskelig at holde fri for at andre skulle køre på det. Det kunne hænde, at der i særtilfælde kunne gives lov til at cykle, men så skulle den også stilles et sted hvor andre skolebørn ikke vidste hvor var, da de ellers ville køre på den.

For vej til og fra skole havde vi to muligheder, enten ad kirkevejen eller over "Æ Knark". I de fleste tilfælde gik vi over "Æ Knark" som var forbi Victor og Petra, og med et sti ned over marken forbi Nybys ejendom, og med vejen til og forbi Hunsballes ejendom, og med kirkevejen resten af vejen. Denne vej var nok den korteste, men mest behagelige, da vi om sommeren mest gik med bare fødder, eller med klip klap som fodtøj.

At gå til skole ad samme vej hver dag kan blive vanedannende for det man møder på sin vej. Hos Victor, mødte vi ham gerne daglig, som så havde en daglig bemærkning til os, hvoraf jeg især husker én, " om ikke det var nemmere han konfirmerede os med en cykelpumpe" så vi var fri for at gå i skole. Det er aldrig før eller siden gået op for mig, hvorfor han fyrede denne bemærkning af. Jeg synes ikke den har med sund fornuft at gøre.

Ligeledes havde han en sommer, et vædderlam. Denne vædderlam fik for vane hver gang vi gik forbi den, at den skulle bukke os bagi. Efterhånden som den blev større, var denne spøg ikke altid lige morsom. Men Victor morede sig vældig og dum over det, jeg tror nok at vi for en tid valgte at gå den anden vej.

At gå forbi nede ved Nyby, var der en hund som var ret ubehagelig og som engang bed mig i det ene ben, og mine bukser gik i stykker herved. Jeg nævnte det ikke til nogen, men ad omveje havde Chr. Nyby hørt herom, og spurgte mig om det var sandt, ligesom han også ville se det sted som hunden havde bidt. Han sagde til mig at såfremt dette skete igen, skulle jeg sige det til ham, så skulle han nok tage sig af hunden, som det ikke var meningen, ikke at kunne gå for. Chr. Nyby var ellers en af dem som vi på skolevejen havde respekt for, men ved tilfældet her, var han dog retfærdig forstående.

Ligeledes mødte vi daglig på skolevejen de mennesker, som var på hjemvej fra postbåden med mælk og andet som skulle være med denne til Struer. Flere af dem som vi her mødte havde også til os, en eller anden bemærkning. Enkelte af dem som vi mødte og havde været på havnen med mælk, sad ligefrem og småsov under hjemturen på hestevognen. Den daglige rutine frem og tilbage, kunne hesten udmærket selv finde vejen ved

Krigens følger

Det vil være mig umuligt at berette en lang historie om den anden verdenskrig. Denne er også tilstrækkeligt oplyst over utallige af andre kilder. Derfor vil jeg i kun korte træk nævne enkelte af de episoder som jeg husker på lokalt plan.

Jeg har ved det forannævnte berørt et par tilfælde herom. Nok har jeg nævnt at Venø var et paradys under krigen, men det betød ikke, at vi ikke var påvirket af krigens alvor.

Udenfor Venø har jeg nævnt muslingkogeriet ved Oddesund. Herpå blev der kogt muslinger, beregnet til menneskeføde for tyske flygtninge, hvoraf var ret mange i flygtningelejre over hele landet. Problemer var at skaffe føde til alle de flygtninger som var her, og derfor var kogte muslinger samt op stuede kålrabi og grønkål hovedsagelig de næringsmidler som var flygtningeføde. De kogte muslinger og østers, og hvad som ellers medfulgte af skaldyr, indeholdt de proteiner som var behov for, for overlevelse.

For at pille muslinger ved muslingkogeriet, mener jeg, at det mest blev udført af kvindelige arbejdere, ligesom jeg også mener, at der var enkelte fra Venø som i perioder var beskæftiget herved.

Til muslingefangst hørte ikke det helt store fiskeudstyr, blot man havde et nogenlunde båd og et dertil egnet skrabenet kunne der faktisk fiskes alle de muslinger som båden kunne sejle med. Når man var bekendt med de banker som muslingerne var på, var det vist ikke det store problem at fange sådanne som også var nok af. Aftagerne var så bare at sejle dem til losningshavn ved Oddesund.

For muslingeskrabning, som dette fiskeri hed, var der vist også et rimeligt fortjeneste herved. Jeg mener også at postbåden for en tid var ved at forsøge sig med dette muslingefiskeri, men opgav ret tidlig på grund af for megen daglig rengøring af skib, samt ulejlighed med af, og påmontering af udstyr hertil. Postbåden skulle jo være ren og klar til sin daglige posttur til Struer.

Jeg må dog indrømme, at efter mit lille kendskab til muslinger beregnet som nødkost for menneskeføde, har det aldrig siden for mit vedkommende været nogen delikatesse at skal spise muslinger og skal sige uhm... det smager dejligt. Når man er født og opvokset ved strand og vand, og har åbnet i tusindvis af sådanne tingester og set hvad det indeholder, så har man fået nok af sådanne.

På det tidspunkt, havde vi aldrig hørt om, at muslinger på samme måde som østers, kunne anvendes til menneskeføde.

Et andet tilfælde

Ved slutning af krigsårene, gik tyskerne en tidlig morgen i land ved Venø Odde, for på hele øen at foretage et større husundersøgelse. Vi var i skole og hørte ret tidlig på dagen hvad der var i gærde. Vi fik omgående fri for skole for at tage hjem, eller gå med andre hjem i tilfælde af at vi ikke selv kunne nå at komme hjem. Jeg nåede ikke helt hjem, men fik ophold hos Nørrevang, som var midtvejs og hvorfra jeg fulgte med en skolekammerat. Tyskerne kom ind i huset og gennem-søgte alt, selv komfuret tog de ringene af for at kigge under dem. Pludselig gav Nørrevang en meddelelse ind ad vinduet om, at vi ikke skulle være bange når de nu ville skyde et skud af ind i et kvas dyng, for om muligt derinde kunne ligge en modstandsmand.

Efter dette skud eller to, blev alle i huset meget ulykkelige da de troede at det var deres far der blev skudt. Heldigvis blev det kun ved de skud som var ind i kvas dyngen.

Min søster Else Marie, husker jeg ikke hvor havde opholdt sig på hjemvejen.

Kort tid efter at faren her og nu var dreven over, mødte jeg far på hjemvejen, som stod og talte med Chr. Nyby over dagens hændelse. Jeg forstod på far, at der i vores hjem på "Borbjerggaard" også havde været ængstelse.

Enhver voksen dansker skulle under krigen bære personlig legitima-tionskort, som også mine forældre havde. Men skæbnen var, at denne af far hans legitimationskort, havde vores hund på et tidspunkt ædt det halve af, ved at den på et ubevogtet tidspunkt havde fået fat i far hans pung og ædt næsten pung samt alle de ting som nu er i en pung. Far havde endnu ikke herefter fået sit legitimationskort fornyet.

Men fik det herefter: [Klik her](#)

Men da han så skulle vise tyskerne stumperne af denne kort, kunne de jo dårlig se hvem den tilhørte, og holdt derfor geværløbet for brystet af far, som naturligvis var svært rystet herfor. Men tyskeren som holdt geværet havde accepteret at det var hunden som var synderen, og sagde derfor - angst, hvad far dog også indrømmede at være. Den tyske soldat åbnede herefter geværet og viste far at han kunne se igennem løbet og at der ikke var skud heri. Far faldt dog herefter lidt til ro.

Imedens dette med geværet stod på, var de andre soldater gået på loft for at undersøge hvad der her var, og som mor nu ikke kunne forstå hvad det var for et spektakel som nu blev. Mange af de tyske soldater var kun store drenge og en heraf, havde fundet mit legetøj på loftet og givet sig til at lege med det. Mor hendes følelser for drengen var, at han fik lov til at lege med det så længe han var her.

En anden soldat fra denne hold som var hos os, var en del musikalsk anlagt. Da vi på den tid havde fået et klaver i huset, satte han sig til at spille herpå og far tog sin violin ned fra væggen, så de nåede at få spillet et par stykker sammen, før de drog herfra.

Hos naboen Victor og Petra, var Victor ikke hjemme og de tyske soldater stjal så alle Petra hendes hønseæg. Dette kunne Petra dog godt leve med. Men da de så kom til "Nørskov" forlangte de her at få alle Petra hendes æg kogte. Dette fandt Petra dog lidt ærgerligt, men der kunne dog grines heraf et stykke tid.

Over denne hændelse nævnte Victor altid, at det var dog godt at det ikke var Petra som de var stukket af med.

Begrundelse for at tyskerne den dag gik i land på Venø, var, at de natten før og fra deres inspektionsskib, havde set mystisk færden af personer med lommelygter på Venø. I dagligtale blev det berettet til at være, at der på en gård om natten, havde været nogen på rottejagt med lommelygter. Den troede jeg på i mange år, men sandheden blev senere fortalt, at det var nogle af de mystiske personer i sommerlejrene, som i nattens løb var ude med lommelygter, men som om morgenen havde lugtet lunt om tyskernes ankomst, var de forlængst forsvunden til fastlandet i egen sejlbad.

Jeg er stadig tvivlende

Ud over de her nævnte episoder, mærkede vi selvfølgelig krigen på Venø, såvel som alle andre steder ved mangel på alt muligt af føde og klædevarer hvorved var rationeringer af næsten alt muligt, og var i tiltagende ved krigens afslutning.

Ud over rationering af klæde og fødevarer, var der ligeledes rationering af brændstof som benzin og petroleum. Petroleum som var brændstof for motorer og belysning, fandt man på alt muligt andet til især belysning, som kunne være en mindre pære monteret på et akkumulator i en kasse, ligeledes var der nogen som benyttede karbidlamper. Karbid tilsat vand dannede et gasart som kunne give et lysflamme. For at få gassen ud mener jeg, at der skulle pumpes lidt overtryk ind i et luftbeholder som ved et justerdysse så lukkede den mængde gas ud, som ønskedes, til at skabe et lysflamme. Jeg kender ikke den kemiske sammensætning for karbid, og kan derfor ikke omtale den helt nøjagtig.

For at overleve med rationering

For at kan overleve med rationering, må fantasien træde i kraft. Kort fortalt herfor, nævner jeg enkelte af dem vi benyttede.

Brød: - Da der ved brødrationering vanskelig kunne skaffes det brød som var behov for, bagte vi det selv. Melet som kunne være rugmel og hvedemel blev malet på samme kværn, som vi maledede korn til grise med. For at få skallerne fjernet fra melet, havde vi et lille cylinder-formet sigte, lukket i begge ender, med fire skrabetræ indvendig, som

var påmonteret et håndsving hvormed man så kunne dreje denne mølle rundt og herved presse melet ud igennem sigten.

Bagning: - Sigtebrød bagte mor i egen ovn. Rugbrød bagtes som regel i fællesskab med "Nørreriis" i deres store ovn, da rugbrød godt kunne bages i større mængder og overgemmes en tid. For rugbrødsbagning skulle der hver gang overgemmes et stykke dej, som så var surdej ved næste bagning. Surdejen skulle til for at give syrligheden for gærings-processen. Dette har jeg hørt og er også det eneste jeg kender til brødbagning.

Smør. - For at få anden "smør" på brødet end svinefedt, kærnedede vi selv smør. At hjemmekærne smør var der intet nyt i, da det altid har været brugt, men var med tiden gået over til at blive købt fra mejeriet.

For at kærne smør, skummede vi fløden af mælken, som ved en proces med temperatur og jeg ved ikke hvad, kunne fløden så kærnes og blive til smør. Til at kærne smør i, benyttede vi en omgangskærne som vil sige, at denne gik på omgang i forskellige hjem. Denne kærne var en mindre transportspand med et trælåg, hvorigennem var kærnestagen med et bræt, på enden nede i spanden, med borede huller igennem. Ved at stå og pumpe med denne stang en tid skilte mælk og smør sig så. Smørret blev herefter æltet sammen så længe at vand og mælk var ude af det, ligesom det ved æltning blev tilsat salt.

Det fra kærnedede mælk, var så kærnemælk som blev benyttet i husholdningen.

Da der jo var rationering af smør, mener jeg at huske det sådan, at hjemmekærning af smør ikke helt var lovligt, ved at man hertil skummede det mælk som skulle til mejeriet for fløde. Det fløde som blev anvendt, blev herfor afskummet over flere dage, for ligesom at camouflere sin synd.

At kærne smør kunne udmærket forekomme i mindre mængde, som godt kunne være ved at piske sig frem til det i skål, med almindelig piskeris. Fløden blev da først til flødeskum som ved lidt længere piskning kunne skille til smør og kærnemælk.

Kartoffelmel: - At lave kartoffelmel var ikke det store kunststykke, det kunne enhver finde ud af. På en fin rivejern eller igennem kødhakkemaskine blev raspet nogle kartofler op. Denne masse som her blev, kunne ved vridning med vand igennem et stykke lærred så udskille mel og kartoffel fra hinanden. Når den udskilte vandmasse havde stået i ro en tid, bundfældede melet sig så vandet kunne hældes fra. Melet skulle så bare samles op og tørres, og var nu klar til brug.

Hjemmelavet kartoffelmel var en anelse mere grå, end det købte. Det kom alt an på, hvor meget der blev gjort ud af vridning og udvaskning herved. Men til daglig husholdning havde farven ingen betydning.

Se rationeringsmærker: [Klik her](#)

Kaffe: - Kafferationering var et de store problemer. På markedet var forskellige kaffeerstatninger som jeg ikke kan huske, hvad alle var. Men der var Richs, Jaba, Komet og mange flere, men ingen heraf kunne opfylde det forventede kaffesmag.

Mor - samt flere andre, forsøgte sig på bedste vis frem, til selv at brænde kaffe. Jeg mener at der ved dette hjemme kaffebrænderi blev anvendt forskellige kornsorter som hvoraf, det jeg husker var brændt rug. Jeg var endnu ikke så gammel at jeg havde begyndt at drikke kaffe, men jeg husker dog tydelig, at eksperimenterne med kaffebrænding ikke altid var lige vellykket.

Tobak: - Kaffe og tobak er nok et stykke kultur, som hører sig til og ingen mener kan undvære.

Tobakken var også ret kraftig rationeret. Mennesker som ikke kan få sin tobak, er ligefrem ved at gå helt op i limningen. Som tobakserstatning blev der røget alt muligt fra kartoffeltop og hø til hjemmeavlet tobak.

Til eget forbrug måtte man have 49 tobaksplanter, som så mere eller mindre lykkedes at få til at gro. Tobaksplanter kunne blive ret høje, når de nederste blade fik et gulligt skær, vistnok i august måned, kunne man så plukke dem af og hænge dem til tørre, hvorefter de kunne ryges når de fik tobakkens brunlige farve. Efter en tid kunne der igen på planten plukkes de øverste blade, som så gik igennem den samme proces.

Behandling for at give tobakken den rette smag, var der mange meninger om. Den kunne tilsættes forskellige aromastoffer efter smag og behag, i de fleste tilfælde blev den skåret op til pibetobak, men de fingersnilde kunne godt rulle cigarer af den.

For at skære tobakken til pibetobak blev det rullet sammen i en pølse, og skåret på samme måde som af en spegepølse. Der var også nogen som hertil havde et specielt skæremaskine, som var konstrueret ved et lille massivt hjul, med et hul igennem og monteret med et skarpt kniv. Bagved hjul og kniv var der et lille glidekasse man kunne skubbe tobakken ind mod kniven fra. Denne maskine var en lille bordmodel, men fungerede på samme vis som et hakkelses maskine. Se tobaksmarken: [Klik her](#)

Strikkegarn: - At have får ved landbrug for selvforsyning af uld for garnspinding til strikkegarn, var endnu ikke et ukendt sag fra fortiden.

Enhver ejendom havde til denne anvendelse nogle får som udmærket kunne give det uld man havde behov for til forskelligt strikketøjs anvendelse. Trøjer, strømper og vanter af hjemme spunden strikkegarn var ret varmt, ligesom det også var en del vandafvisende, som især var godt for fiskere og når man var på ålestangning.

At spinde garn var for det meste kvinder af den ældre generation, som havde den bedste håndelag herfor, og da det ikke var alle hjem som havde en spinderok, udførte de det gerne, når man selv kom med ulden hertil.

Mor tillærte sig selv at spinde garn, men blev ikke til så meget, da det var en del tidskrævende ved både at karte og spinde.

[Tilbage](#) [Fortsæt](#)